STUDIA UNIVERSITATIS MOLDAVIAE
Revista științifică a Universității de Stat din Moldova, 2025, nr. 10(220)

CZU: 81`255.4.03=133.1=135.1:111.852 **https://doi.org/10.59295/sum10(220)2025_10**

ECHIVALENȚĂ SEMANTICĂ ȘI ADAPTARE CULTURALĂ ÎN TRADUCEREA CONCEPTELOR METAFIZICE DIN OPERA LUI EMIL CIORAN

Oxana CĂPĂȚÎNĂ,
Universitatea de Stat din Moldova

Traducerea operei fragmentare a lui Emil Cioran nu este doar un transfer de cuvinte, ci și redarea unui univers ideatic și afectiv complex. Fragmentele sale funcționează ca unități dense de reflecție, unde forma și conținutul sunt inseparabile. Traducătorul trebuie să redea nu doar sensul literal, ci și tensiunea existențială a textului. Coeziunea internă se realizează prin pronume, adverbe și structuri modale, iar lexemele recurente creează câmpuri semantice încărcate afectiv, complicând echivalența fidelă. Traducerea devine astfel un act hermeneutic, nu mecanic. Limbajul fragmentar activează rețele de sens contradictorii, iar afirmațiile paradoxale sau analitic false provoacă reflecție și dezvăluie sfâșierea interioară a eului. Traducătorul trebuie să păstreze ambiguitatea și tensiunea discursului. Interogațiile retorice, ironia și paradoxul destabilizează certitudinile cititorului. În concluzie, traducerea lui Cioran implică recrearea stilistică, iar traducătorul devine co-creator al sensului, nu simplu intermediar lingvistic.

Cuvinte-cheie*: logică narativă clasică, logică argumentativă clasică, corespondență lexicală, corespondență ideatică, corespondență structurală, marcaj stilistic depreciativ, autonomie textuală.*

SEMANTIC EQUIVALENCE AND CULTURAL ADAPTATION IN THE TRANSLATION OF METAPHYSICAL CONCEPTS IN EMIL CIORAN'S WORKS

The translation of Emil Cioran's fragmentary work is not merely a transfer of words but entails rendering a complex ideational and affective universe. His fragments function as dense units of reflection, where form and content are inseparably linked. The translator must convey not only the literal meaning but also the existential tension of the text. Internal cohesion relies on pronouns, adverbs, and modal structures, while recurrent lexemes create affectively charged semantic fields, complicating faithful equivalence. Translation thus becomes a hermeneutic, not mechanical, act. The fragmentary language activates networks of contradictory meanings, undermining the notion of a single correct interpretation. Paradoxical or analytically false statements provoke reflection and reveal the inner fragmentation of the self. The translator must preserve the ambiguity and tension of the discourse. Rhetorical questions, irony, and paradox destabilize certainties. Translating Cioran involves stylistic re-creation, making the translator a co-creator of meaning, not a mere linguistic intermediary.

Keywords: *classical narrative logic, classical argumentative logic, lexical correspondence, conceptual correspondence, structural correspondence, depreciative stylistic marking, textual autonomy.*

Introducere

În contextul traducerii textului fragmentar de factură filozofică și eseistică, cum este cel practicat de Emil Cioran, traducătorul nu se mai confruntă cu un simplu transfer de conținut dintr-o limbă în alta, ci cu un proces complex de transpunere a unui univers ideatic, stilistic și afectiv. Fragmentele lui Cioran nu funcționează ca texte autonome, închise într-o logică narativă sau argumentativă clasică, ci ca unități de reflecție densă, profund subiectivă, în care forma și fondul se susțin reciproc. De aceea, orice demers traductologic aplicat unei astfel de opere trebuie să ia în considerare nu doar semnificația literală a cuvintelor, ci și dimensiunea lor existențială, valoarea lor discursivă și locul lor în arhitectura ideatică a textului.

Una dintre provocările centrale ale traducerii fragmentelor cioraniene este legată de caracterul profund stilizat și reflexiv al enunțurilor, care adesea presupun o decodificare multiplă, ce implică niveluri pragmatice, semantice, simbolice și culturale. În asemenea contexte, fidelitatea nu mai este o simplă corespondență

lexicală sau structurală, ci devine o formă de solidaritate interpretativă cu intenția autorului, cu tonul său, cu tensiunea afectivă care traversează enunțul. Traducătorul este astfel chemat să reconstituie un „efect de lectură”, o experiență textuală care poate fi înțeleasă doar prin raportare la întreaga configurație discursivă și filosofică a operei.

Funcția elementelor de coeziune interioară a fragmentelor cioraniene din perspectiva traducerii

Din perspectivă traductologică, este esențială înțelegerea corectă a funcției elementelor de coeziune interioară a fragmentelor – pronume, adverbe, structuri conjunctive și modale – care, în ciuda dimensiunii fragmentare a textului, construiesc o rețea subtilă de intersubiectivitate și referențialitate. Acestea nu sunt simple instrumente gramaticale, ci veritabile ancore discursiv-pragmatice care creează contactul cu cititorul, definesc poziționarea subiectului vorbitor și conturează dimensiunea dialogică a textului. Traducerea trebuie să conserve aceste funcții, în mod special în textele unde interogația, imperativul sau structurile impersonale marchează nu doar o intenție comunicativă, ci o viziune existențială asupra lumii și a sinelui.

Mai mult, lexemele recurente în fragmentele cioraniene trebuie analizate ca entități semiotice, care activează un câmp semantic amplu, uneori contradictoriu, orientat afectiv și axiologic. Ele nu funcționează în izolare, ci formează rețele de sens – ceea ce anumite teorii numesc „celule argumentative” (O. Ducrot) [1, p. 67] – care susțin și dezvoltă o teză implicită, nu întotdeauna exprimată în termeni logici. Din această perspectivă, traducerea devine un exercițiu de hermeneutică aplicată, în care identificarea centrului de greutate al sensului este esențială pentru alegerea echivalentelor corecte, sensibile el ton, ritm și intenție.

Un alt plan important în analiza acestor fragmente din punct de vedere traductologic este cel praxiologic, adică legătura dintre limbaj, acțiune și etică. Fragmentele nu se adresează unui receptor pasiv, ci caută să implice, să provoace, să activeze o reacție – fie ea intelectuală, afectivă sau morală. Traducătorul trebuie să fie conștient de această funcție performativă a limbajului și să evite soluțiile plate sau neutre, care ar dilua impactul discursiv al textului. Astfel, fiecare alegere traductivă trebuie justificată nu doar lingvistic, ci și funcțional, în raport cu efectul pe care textul îl produce sau îl intenționează.

Toate aceste dimensiuni – semantică, stilistică, discursivă, semiotică și pragmatică – se întrepătrund în mod inseparabil în construcția fragmentului cioranian. Traducerea sa necesită nu doar o competență lingvistică solidă, ci și o sensibilitate literară, filozofică și culturală. În lipsa acestei conștiințe multilaterale, există riscul de a trăda tocmai ceea ce este esențial în text: nu informația factuală, ci vibrația intelectuală, tensiunea ideatică, neliniștea care animă cuvintele și le dă forță. Așadar, traducerea fragmentului filozofic nu poate fi redusă la tehnică, ci trebuie privită ca o formă de creație interpretativă, de reconstituire a unui univers de gândire într-un alt cod lingvistic și cultural.

În demersul nostru analitic și traductologic, ne-am sprijinit pe conceptele și teoriile formulate de importanți savanți din domeniul lingvisticii, semioticii și filozofiei limbajului. Astfel, am utilizat perspectiva intertextuală propusă de Julia Kristeva [2], [3], [4], care consideră textul ca spațiu de intersectare a mai multor discursuri și sensuri.

De asemenea, am apelat la abordarea pragmatică a lui Oswald Ducrot [1], [5] și Catherine Kerbrat-Orecchioni[6, p. 102], [7, p. 88], pentru a înțelege funcțiile enunțului în cadrul actului de comunicare. Reflecțiile Mrianei Tuțescu [8, p. 16] asupra specificului stilistic și existențial al scriiturii lui Cioran ne-au oferit un cadru hermeneutic adecvat pentru analiza conținutului. Conceptele logico-semantice dezvoltate de Jaakko Hintikka [9, p. 54] și Tzvetan Todorov [10, p. 67] ne-au fost utile în interpretarea funcției referențiale și a valorii de adevăr implicite în enunțurile fragmentare. Am ținut cont, totodată, de teoriile lui Georges Faure [11, p. 76], Umberto Eco [12, p. 99] [13, p. 92] [14, p. 111] și Claude Zilberberg [15, p. 105], în ceea ce privește modelarea semiotică și traducerea ca proces de resemantizare. Nu în ultimul rând, studiile Rodicăi Zafiu [16, p. 122] și ale Danielei Rovența-Frumușani [17, p. 67] privind discursul argumentativ și funcțiile identitare ale limbajului au fost valorificate în interpretarea dimensiunii intersubiective și persuasive a fragmentului cioranian.

În cazul anumitor categorii lexicale utilizate deliberat de Emil Cioran pentru a accentua ambiguitățile intenționate ale discursului fragmentar, dificultatea de a trasa o distincție clară între semantică și pragmatică sau între semantică și cunoștințele despre lume devine considerabil de evidentă. S-ar putea afirma că, în

cadrul textului fragmentar, nu există niciun element care să nu poată fi interpretat dintr-o perspectivă pragmatică — inclusiv sensul lexical al cuvintelor este supus unei asemenea determinări.

Pornind de la o idee sugerată într-un articol al lingvistului Iorgu Iordan, am încercat să introducem și să aplicăm conceptul de „postulate de sens" [18, p. 113] în contextul specific al textului fragmentar cioranian. În accepțiunea lui Iordan, aceste postulate desemnează „ansamblul de norme care reglementează posibilitățile combinatorii ale cuvintelor în unități superioare, în funcție de semnificația lor". În textele integrale, coerente și formal-logice, sunt permise — după cum s-a observat — doar acele enunțuri care nu sunt analitic false, fiind excluse acele afirmații care intră în conflict cu setul de postulate de sens și care, deci, sunt analitic false.

În opoziție cu această paradigmă, discursul fragmentar al lui Cioran pare să submineze în mod deliberat acest tip de coerență logico-semantică. Astfel, se observă o inversare de poziție: autorul acceptă ca adevărate, din punct de vedere analitic, afirmații care sunt în mod obișnuit considerate false. În această inversiune, relațiile de tip „analitic-fals" și „analitic-adevărat" derivă exclusiv din definițiile conceptelor respective — „analiticitate", „adevăr", „falsitate" — dar acestea sunt, în cadrul textului cioranian, reformulate, distorsionate sau chiar negate, construind astfel ceea ce am putea denumi forme alternative sau „anti-forme" ale logicii tradiționale.

Un exemplu edificator este oferit de volumul de eseuri filosofice *Syllogismes de l'amertume* (*Silogismele amărăciunii*), în care Cioran propune următoarele formulări:

«Quels que soient ses mérites, un bien portant déçoit toujours» [33, p. 126].

(„Oricare i-ar fi meritele, o persoană sănătoasă dezamăgește întotdeauna") [34, p. 126].

«L'expérience du terrible, qui seule confère une certaine épaisseur à nos propos, il ne la possède pas, comme il ne possède pas davantage l'imagination du malheur...» [33, p. 128].

(„Experiența teribilului, singura care conferă o anumită greutate discursului nostru, îi lipsește, așa cum îi lipsește, cu atât mai mult, capacitatea de a imagina nefericirea") [34, p. 130].

Cele două enunțuri reflectă un mod analitic de tratare a realității, dar, în același timp, ele contravin postulatelor de sens în forma lor canonică. În termenii logicii tradiționale, asemenea formulări pot fi considerate analitic false. Totuși, din perspectiva interpretativă pe care o propunem, ele își justifică validitatea printr-un uz figurativ al limbajului, în care normele semantice sunt realocate sau reinterpretate în funcție de norme conceptuale subiective sau estetice.

Astfel, propoziția potrivit căreia o persoană sănătoasă este inevitabil dezamăgitoare contrazice o presupunere comun acceptată — aceea că sănătatea este un atribut pozitiv și dezirabil, capabil să inspire încredere. Similar, ideea că este imposibil să accedem la un sens autentic al existenței fără a trece prin „experiența teribilului" sau fără a putea concepe „imaginea nefericirii" contrazice presupuneri de ordin psihologic sau existențial uzuale. Prin urmare, afirmațiile lui Cioran funcționează ca forme de subversiune semantică, în care sensul literal este sacrificat în favoarea unui impact filosofic și existențial mult mai profund.

Din punctul de vedere al traducerii, aceste enunțuri pun probleme majore de echivalență: transpunerea lor în limba română nu presupune doar fidelitatea față de sensul de suprafață, ci și captarea tensiunii ideatice și a intenției deconstruite a originalului. Traducătorul trebuie să decidă între a reda sensul literal — cu riscul pierderii ambiguității cioraniene — sau a opta pentru un echivalent stilistic și filosofic care păstrează intenția autorului de a destabiliza normele de percepție și înțelegere.

Specificul demersului cioranian în formularea enunțurilor și a aplicării mecanismului recurent în construcția discursului

Revenind la procedeul specific lui Emil Cioran de a formula enunțuri, observăm un mecanism recurent în construcția discursului: autorul pare să pornească nu de la început, ci de la sfârșit, iar ceea ce este tradițional afirmat drept punct de plecare este în mod deliberat negat. Cioran refuză începutul clar, ordonat, pur — el alege, în schimb, să construiască de la un final banal, dezagreabil, încărcat de absurd. Această strategie de inversare logică este esențială pentru înțelegerea mecanismelor de funcționare a textului fragmentat, în cadrul căruia afirmația este frecvent substituită de negație, iar negația, la rândul ei, este reconfigurată ca formă de afirmație mascată.

Pentru a ilustra această inversiune deliberată, putem adopta, într-o cheie analitico-filosofică, modelul logic propus de Jaakko Hintikka [9, pp. 45-59], în cadrul analizei sale asupra logicii deontice. Modelul presupune următoarele ipoteze:

1. Dacă propoziția **P** este analitic falsă, atunci aserțiunea lui **P** nu este permisă, fiind lipsită de valabilitate într-un set determinat de circumstanțe;

2. Totuși, se poate postula că **P** este analitic falsă, dar aserțiunea acesteia este permisibilă într-un alt set de circumstanțe, diferite de cele anterioare;

3. Prin urmare, poate fi imaginată o lume posibilă în care **P** este adevărată [10, p. 60].

Din aceeași perspectivă logică, derivă și o a patra afirmație contradictorie:

1. Nu există nicio lume posibilă în care aserțiunea **P** este adevărată.

Este evident că între (3) și (4) se stabilește un raport de contradicție formală. În textul fragmentar cioranian, această contradicție nu este un accident retoric, ci o procedură intenționată. Cioran postulează existența unor circumstanțe în care se poate afirma simultan atât o propoziție, cât și contrariul acesteia, fără ca tensiunea logică să fie percepută ca o eroare, ci dimpotrivă, ca o sursă de autenticitate ontologică și existențială.

Această dinamică este exprimată explicit în propriile sale reflecții autobiografice, unde afirmă:

„Aşa am fost întotdeauna: sfâşiat pe dinăuntru, negăsind o cale de evadare din mine însumi, trăind într-o mare tensiune, în contradicţie cu propria-mi concepţie despre viaţă. Deşi am o părere cât se poate de sumbră despre viaţă, am fost întotdeauna pasionat de existenţă. Această pasiune a fost atât de mare încât s-a transformat în negare” [34, p. 90].

În acest context, se poate observa în ce mod autorul inversează logica obișnuită a validității enunțurilor: de la o propoziție analitic falsă, Cioran derivă, printr-un raționament existențial, consecințe analitic adevărate — cel puțin în universul său discursiv.

Astfel, afirmația: „Pentru mine suicidul nu este ceva negativ. Dimpotrivă. Cu gândul că există suicidul am putut suporta viaţa şi m-am simţit liber. N-am trăit ca un sclav, ci ca un om liber” [37, p. 4] contrazice radical normele general acceptate ale gândirii sociale și religioase (care califică suicidul drept crimă sau păcat), dar devine „adevărată” în universul interior al autorului. Această opoziție între „ceea ce se știe” și „ceea ce se afirmă” constituie una dintre trăsăturile definitorii ale ceea ce propunem a fi conceptualizat drept *universul textului fragmentar cioranian* — un spațiu discursiv autonom, reglementat de o logică proprie, în care enunțurile sfidează coerent grilele de interpretare standard.

Din perspectivă traductologică, acest fenomen generează un set complex de dificultăți. Traducerea unui enunț care este, simultan, analitic fals în realitatea extralingvistică și valid în cadrul unei lumi posibile presupune mai mult decât transferul semantic — acesta implică reconstrucția pragmatico-discursivă a intenției autorului. Traducătorul este astfel confruntat cu necesitatea de a conserva în limba țintă nu doar sensul literal, ci întreaga ambiguitate logică, tensiunea interioară a enunțului și poziționarea sa în raport cu normele dominante de cunoaștere.

Exemplele următoare din *La chute dans le temps* oferă ilustrații relevante ale acestei strategii:

1. *«Inconsolé d’avoir à jouer un rôle de second ordre, notre premier ancêtre se lança dans une suite de performances épuisantes, cette entreprise non pas tant pour supplanter la divinité que pour l’éblouir»* [33, p. 110].

(„Neconsolat fiind de a avea un rol secundar, primul nostru strămoș s-a angajat într-un șir de performanțe extenuante, nu atât pentru a înlocui divinitatea, cât pentru a o surprinde”) [34, p. 111].

2. *«Si nous voulons avancer dans la connaissance de nous-mêmes, personne ne peut nous aider autant que le vantard: il se comporte comme nous le ferions si ne nous retenaient les restes de timidité et de pudeur»* [33, p. 110].

(„Dacă am dori să progresăm în cunoașterea de sine, nimeni altul decât lăudărosul nu ne-ar ajuta mai bine: el se comportă exact cum ne-am fi comportat noi, dacă ultimele urme de timiditate și pudoare nu ne-ar fi împiedicat”) [34, p. 111].

Aceste două fragmente pun în evidență o încărcătură subiectivă pronunțată la nivelul structurilor sintactice și al selecției lexicale. În primul caz, propoziția exprimă o mitologie subversivă — inversând ierarhia clasică între divin și uman, în timp ce în al doilea, Cioran atribuie o funcție epistemologică unui comporta-

ment social negativ valorizat (lăudăroșenia). Astfel de deturnări semantice implică riscuri considerabile în traducere, unde echivalentele culturale pot lipsi, iar sensul poate fi denaturat prin simplificare.

În cadrul analizei semantice și logico-filosofice a textului fragmentar, teoria lumilor posibile, așa cum a fost formulată de Jean-René Ladmiral[18], François Rastier [22] sau Jaakko Hintikka [10], oferă un instrument metodologic esențial pentru înțelegerea modului în care sensurile sunt generate și negociate într-un discurs ce sfidează intenționat constrângerile logice și empirice ale lumii reale. În cazul lui Emil Cioran, discursul fragmentar nu se conformează unei coerențe semantice absolute, ci funcționează într-o rețea de „lumi textuale posibile" [10, p. 67], în care sensurile sunt acceptate nu pentru conformitatea lor cu realitatea extralingvistică, ci pentru valoarea lor expresivă, existențială sau negativ revelatorie.

În acest sens, Cioran construiește un tip de lume discursivă în care „falsul" poate funcționa drept „adevăr" într-o logică internă. De exemplu, afirmația în frazele: „*Pentru mine suicidul nu este ceva negativ. Dimpotrivă*" [34, p. 90] nu sunt valide în lumea reală, în care suicidul este codificat juridic, religios și etic ca fiind o formă de crimă sau păcat. Totuși, într-o lume posibilă, configurată de autor — o lume a libertății individuale radicale, a refuzului absolut și a lucidității nihiliste — această propoziție nu doar că este validă, ci funcționează ca un principiu fondator al subiectivității.

Pentru traducător, această situare a sensului în raport cu o lume posibilă (și nu cu realitatea curentă) impune o strategie interpretativă complexă: traducerea nu se mai rezumă la transferul lexical și sintactic al sensului, ci presupune reconstrucția condițiilor de validitate ale afirmației în cadrul universului textual. Traducătorul devine astfel un mediator între lumile posibile — cea a textului-sursă și cea a textului-țintă — iar fidelitatea se deplaseaza de la nivelul formei la nivelul tensiunii semantice și pragmatice a enunțului.

Un alt aspect esențial al universului cioranian este faptul că divergența nu este semn al inconsistenței [23] [24], ci al unei realități interioare profunde. Dacă, în logica clasică, o propoziție de forma:

- *P și non-P*

este invalidă și conduce la paradox, în logica fragmentară cioraniană, această formulă este una dintre cele mai autentice expresii ale eului sfâșiat. Declarația:

„*Deşi am o părere cât se poate de sumbră despre viaţă, am fost întotdeauna pasionat de existenţă*" [35, p. 110]. reprezintă, formal, o contradicție. Însă în cadrul unei lumi posibile marcate de disperare lucidă, această contradicție devine o formă de adevăr existențial.

Din punctul de vedere al traducerii, provocarea este dublă:

a) Redarea fidelă a contradicției, fără a o „netediza" sau corecta prin parafrazare logică;

b) Menținerea tonului existențial și a registrului afectiv, fără a cădea în patetism sau artificialitate.

Această responsabilitate a traducătorului derivă nu doar din necesitatea de acuratețe semantică, ci și dintr-o exigență hermeneutică: traducerea trebuie să recupereze tocmai acea lume posibilă pe care autorul o insinuează în substratul fiecărui fragment.

Conceptul propus anterior — *universul textului fragmentar cioranian* — se poate formaliza, în baza teoriei lumilor posibile, drept o lume coerentă în sine, dar ruptă intenționat de consensul realității comune. Acest univers textual este caracterizat de:

- **instabilitate ontologică** (lucrurile nu sunt ceea ce par, nici ceea ce „se știe" despre ele);
- **subiectivitate radicală** (experiența interioară prevalează asupra evidenței empirice);
- **negație ca formă de afirmare** (ceea ce este negat capătă forță revelatoare);
- **contradicție asumată** (nu ca eroare logică, ci ca realitate psihologică profundă).

Traducătorul trebuie, așadar, să se situeze nu într-o poziție de simplu transcodificator, ci într-una de **re-creare filosofică**, asumând riscul unei traduceri care nu explică, ci păstrează opacitatea și tensiunea originalului.

Un exemplu revelator este fragmentul: *„Si nous voulons avancer dans la connaissance de nous-mêmes, personne ne peut nous aider autant que le vantard..."* [37, p. 68].

(„Dacă am dori să progresăm în cunoașterea de sine, nimeni altul decât lăudărosul nu ne-ar ajuta mai bine...") [35, p. 56].

Această afirmație subminează din start așteptările cititorului: în mod normal, lăudărosul este un obstacol

în calea cunoașterii autentice. Însă, în logica lumii textuale cioraniene, el devine oglinda cea mai fidelă a eului refulat, oferind acces la acel sine pe care pudoarea și frica îl ascund. Traducerea acestui fragment nu poate fi doar o echivalare semantică; ea trebuie să mențină paradoxul și dislocarea logică, fără a o „explica” în exces, păstrând în același timp tonul cioranian de ironie gravă și luciditate amară.

În cadrul unei analize hermeneutico-discursive a celor două fragmente literare propuse, este esențial să urmărim modul în care instanța narativă se auto-identifică, respectiv se poziționează în spațiu și timp, prin intermediul lexemelor utilizate. Traducerea acestor termeni devine, în acest context, nu doar un act lingvistic, ci și o mediere semantică și existențială, întrucât fiecare lexem transportă nu doar o valoare denotativă, ci și una conotativă, adesea încărcată cu o densitate filozofică specifică gândirii cioraniene.

Atât primul, cât și cel de-al doilea fragment sunt articulate în jurul unui nucleu tematic comun – cunoașterea de sine –, iar acest generic semantic funcționează ca principiu coeziv între cele două secvențe textuale. Termeni-cheie precum „performances”, „éblouir”, „vouloir avancer”, „timidité”, „pudeur”, „second ordre” nu doar că denotă stări existențiale recognoscibile, ci sunt, totodată, încărcați de tensiuni ideatice care trimit la ideea unei căderi ontologice în timp a speciei umane. Traducerea acestor concepte ridică dificultăți nu doar terminologice, ci mai ales hermeneutice, întrucât este necesară conservarea nuanței afective și a intenției ironice sau tragice pe care autorul o imprimă discursului său.

În ceea ce privește structura referențială a fragmentelor, se observă o rețea de termeni ce articulează o relație noțională între „ancêtre (premier)”, „la divinité” și „le vantard”. Această rețea conceptuală trasează un arc temporal și ontologic, de la originile mitice ale umanității – reprezentate prin „le premier ancêtre” și „la divinité” – până la figura degradată a omului vanitos, decăzut în ordinea simbolică a „second ordre”. Traducerea acestei opoziții implicite necesită o înțelegere profundă a registrelor culturale și filozofice implicate, în special în contextul în care noțiunea de „second ordre” se referă atât la o ierarhie simbolică, cât și la o percepție negativă a propriei condiții existențiale.

Tensiunea interioară a personajului – sau, mai larg, a autorului conceptual – se exprimă prin sintagme de tipul „inconsolé d’avoir joué un rôle de second ordre”, care marchează o revoltă existențială față de condiția umană și o aspirație imposibilă: „éblouir la divinité”. Această aspirație, traductibilă cu dificultate într-o limbă în care registrul sacru și cel ironic nu coexistă cu aceeași densitate stilistică ca în franceză, devine sursa coerenței semantice între cele două fragmente, în care apare imperativul „la connaissance de nous-mêmes”. Această expresie dobândește, în context, o valoare paradoxală: autocunoașterea nu duce la eliberare, ci la o conștientizare a căderii și a imposturii, a „falsului” și a „minciunii” ca fundamente ale identității umane moderne.

Coerența intertextuală [17, p. 120] între fragmente este susținută de o serie de mărci discursive și amplificatori de intensitate, precum „non pas tant pour…”, „personne”, „autant que”, care conferă discursului o ireversibilitate tragică. Aceste elemente lexicale indică nu doar o condiție general-umană, ci și o formă de responsabilitate asumată de autor față de întregul neam. Traducerea acestor intensificatori, prin urmare, nu poate fi una mecanică; dimpotrivă, este necesară o atentă echilibrare a sensului literal cu cel retoric și pragmatic, pentru a reda fidel gradul de implicare afectivă și cognitivă al autorului.

Mai mult, în substratul afectiv al ambelor fragmente se poate observa o indignare latentă, o mișcare oscilatorie a discursului între dezaprobare și ironie. Aceasta se manifestă, în primul fragment, prin utilizarea unor lexeme precum „se lança”, „épuisantes”, în timp ce, în al doilea fragment, lexemele „restes de timidité” și „restes de pudeur” devoalează o critică subtilă la adresa unei umanități incapabile de autentică înălțare spirituală. Ceea ce apare drept „înălțare” este, în realitate, o cădere mascată, un travesti existențial, prin care omul, sub pretextul evoluției, se afundă într-o decădere spirituală și o fragmentare a conștiinței, ce reflectă la rândul ei o fragmentare a lumii în ansamblul său.

Această temă a nemulțumirii, recurentă în ambele fragmente, este ilustrată de termeni precum „inconsolé” și „retenir”, care funcționează ca seme ale unei revolte continue față de starea de fapt. Eforturile de transcendere a condiției umane sunt însă, din perspectiva cioraniană, sortite eșecului, căci ele pornesc nu dintr-o aspirație autentică, ci dintr-o „boală mintală” a voinței de a se depăși pe sine, după cum afirmă însuși Emil Cioran: „Ambiţia e cauza dezastrelor. Asta produce oameni care sunt foarte nefericiţi, care vor să se depăşească. Tot răul vine din această voinţă de depăşire, din această boală mintală, din această omnipotenţă. Omul este o apariţie stranie, rod al unei misiuni originare care se împinge să treacă dincolo de propriile-i limite, dincolo de omenesc” [36, p. 248].

Relația dintre evaluarea axiologică și construcția discursului fragmentat cioranian în traducere

Perspectiva tragică asupra condiției umane ridică probleme semnificative de traducere, în special în ceea ce privește echivalența afectivă și filozofică a termenilor. Traducătorul se află aici într-o dublă ipostază: de interpret hermeneutic și de mediator interlingvistic al unei tensiuni esențiale – cea dintre aspirație și cădere, dintre fals și autenticitate, dintre ambiție și dezastru.

Traducerea acestor fragmente nu poate fi concepută ca un simplu transfer de sens, ci ca o reconstituire reflexivă a unui univers conceptual profund marcat de ambiguitate, ironie și neliniște metafizică – caracteristici definitorii ale stilului și gândirii lui Emil Cioran.

În context, lexemul francez **„éblouir"**, folosit în expresia **„éblouir la divinité"**, prezintă o provocare traductologică majoră. Sensul de bază – „a orbi" sau „a impresiona prin strălucire" – are, în acest context, o dimensiune ironică și paradoxală. A încerca să „orbim divinitatea" este o formă de **hybris existențial** [19, p. 56], un gest de vanitate supremă care trădează conștiința degradată a omului modern.

În română, traducerea literală **„a orbi divinitatea"** nu păstrează nuanța de seducție și spectacol pe care o implică „éblouir". Variante posibile ar fi:

- „a încerca să impresionezi divinitatea" (care accentuează ideea de orgoliu)
- „a fascina divinitatea" (care adaugă o conotație estetică, dar pierde din ironia originală)
- „a orbi prin strălucire divinitatea" (formulă barocă, dar mai fidelă stilistic)

Fiecare variantă comportă **o alegere interpretativă**, iar traducătorul se află în poziția unui comentator filozofic, nu doar lingvistic.

La fel, expresia **„jouer un rôle de second ordre"** trimite la o percepție a marginalității și a insuficienței ontologice. Traducerea directă – **„a juca un rol de ordin secund"** – păstrează ierarhia formală, dar sună rigid și impersonal în română. Variante mai expresive pot fi:

- „a avea un rol de mâna a doua"
- „a fi un actor secundar în propria viață"
- „a juca un rol minor" (dar acest echivalent diluează conotația de revoltă interiorizată).

Este de remarcat că expresia franceză are o încărcătură filozofică și teatrală în același timp. Traducerea trebuie să respecte această polifonie semantică, căci altfel se pierde dimensiunea metafizică a dramei umane.

La fel, cuvintele **„timidité"** și **„pudeur"**, în contextul expresiei **„restes de timidité, restes de pudeur"**, indică persistența unor urme de conștiință morală, într-un univers aflat în plină dezintegrare etică.

În română, „timiditate" și „pudoare" sunt termeni adecvați din punct de vedere etimologic. Totuși, pentru a reda finețea expresivă și tonul subtil depreciativ, se pot explora și formule mai idiomatice:

- „frânturi de timiditate, frânturi de pudoare"
- „rămășițe de pudoare și timiditate"
- „ce a mai rămas din pudoare și timiditate"

Observăm aici că traducătorul are misiunea de a calibra tonul moralizator al autorului, fără a-i anula ironia latentă. O traducere prea literală ar putea părea neutrală, în timp ce una prea liberă riscă să deformeze intenția stilistică.

În același context, lexemul **„performances"**, deși aparent banal, capătă la Cioran o nuanță ironică, asociată cu inutilitatea eforturilor umane în fața unei condiții metafizic degradate.

Traducerea sa literală – „performanțe" – este corectă din punct de vedere lexical, însă înregistrează o ruptură stilistică în limba română, unde termenul este prea tehnic sau modernist. Variante posibile:

- „realizări" (mai neutru, dar mai natural)
- „eforturi inutile"
- „strădanii fără sens".

Alegerea traductologică trebuie să reflecte **ambivalența** dintre aparenta reușită și esența absurdă a acțiunii umane. În acest caz, traducerea devine un act de interpretare existențială**.**

În paralel, amplificatorii discursivi se plasează în contextul dat între retorică și fatalism. Construcțiile **„non pas tant pour…"**, „**autant que…**" sau **„personne"** acționează ca **marcatori de intensitate discursivă**, indicând nu doar o opinie, ci o viziune fatalistă asupra ființei. Traducerea acestor structuri cere o echivalare care păstrează atât intensitatea afectivă, cât și tonalitatea discursivă. De exemplu:

- „non pas tant pour convaincre…” → „nu atât pentru a convinge…”
- „autant que je sache…” → „pe cât îmi este cunoscut…”
- „personne ne veut vraiment savoir” → „nimeni nu vrea cu adevărat să știe”

În aceste cazuri, fidelitatea nu se referă doar la cuvinte, ci la tensiunea internă a frazei, la ritmul ideatic și afectiv al propoziției.

Exprimarea unei judecăți de valoare, fie ea favorabilă sau defavorabilă, constituie un indicator esențial al poziționării autorului față de realitatea denotată. Din perspectiva evolutivă a axiologiei textuale, utilizarea unor lexeme sau grupuri de lexeme cu funcție evaluativă — în special cele cu marcaj depreciativ — devine un procedeu discursiv prin care se realizează o clasificare calitativă a referențialului. În volumul „ *Sur les cimes du désespoir”* de Emil Cioran [37, pp. 23-45], astfel de elemente lexicale (ex. *fadaise*, *hérésie*, *bâclage*, *masure*) capătă rol axiologic marcant, semnalând o scădere a valorii obiectului denotat. Expresii precum *phénomène barbare*, reluate cu intenție stilistică, accentuează această orientare depreciativă.

Din punct de vedere teoretic, aceste judecăți valorice se înscriu în ceea ce C. Kerbrat-Orecchioni definește ca „evaluare cantitativă cu funcție axiologică” [7, p. 230], în care însuși elementul denotat este supus unei cristalizări valorice. La Cioran, această cristalizare se manifestă preponderent negativ, prin utilizarea unor devalorizanți precum: *dégradant*, *retomber*, *malsain*, *frivole*, *prostituée*, *bourreau* etc., elemente lexicale care susțin evaluarea contextuală a obiectului discursiv.

Se poate observa că, deși în mod obișnuit cantitatea redusă poate genera aprecieri pozitive (în contextul ideii de sobrietate, simplitate etc.), în cazul textelor cioraniene, o cantitate percepută ca insuficientă conduce la enunțuri cu valoare depreciativă. Iorgu Iordan atrage atenția, în acest sens, că „atunci când micimea depăşeşte limita minimă impusă de logică, se trezeşte o altă latură a sufletului nostru – spiritul ironic, tendinţa de a persifla tot ceea ce nu se conformează gusturilor consacrate”. În contrapondere, excesul cantitativ (ca intensitate, frecvență sau ritm) generează la fel de bine o evaluare negativă, percepută ca exagerare, fapt relevat în fragmentul cioranian: *„Il fallait le laisser parler de tout, et tenter d’isoler les paroles fulgurantes qui lui échappaient”* [37, p. 234].

În acest exemplu, relația dintre evaluarea cantitativă și cea axiologică se realizează prin combinații de lexeme: *laisser parler de tout* și *isoler les paroles fulgurantes*. Aceste structuri semantice sugerează o (de) valorizare a discursului uman, în care cuvintele par să scape involuntar vorbitorului, fără o conștientizare a semnificației lor. Astfel, relația dintre semnificant și semnificat este reconfigurată, accentul căzând pe caracterul formal depreciativ al expresiilor — cuvintele *fulgurantes* și *tout* fiind purtătoare de atitudini axiologice ce trădează un exces efortual sau de conținut.

(De)valorizanții prezenți în discursul lui Cioran nu constituie doar simple ocurențe lexicale, ci funcționează ca elemente coezive și tematice, participând activ la articularea textului fragmentar. Situați la nivel rematic, ei introduc informația nouă, dar profund încărcată afectiv, ce derivă dintr-o atitudine constant depreciativă. În structura textului fragmentar, rațiunea semantică este orientată spre obiectul desemnat, generând o interacțiune noțională axată pe relații cantitative. Astfel, se construiește o tensiune ideatică între negare și evaluare axiologică, cu predilecție pentru o alternanță între tipuri de valorizare.

Această alternanță, în opinia noastră, nu este resimțită ca fiind conflictuală, întrucât se bazează pe o trăsătură comună: caracterul gradual al lexemelor. Negarea, deși aparent absolută, implică totuși o scalare valorică. Fenomenul poate fi explicat prin predispoziția subiectului enunțiator de a formula judecăți de valoare atunci când cantitatea sau calitatea obiectului analizat se abate semnificativ de la normele așteptate. În acest context, I. Iordan [18, p. 213] observa pertinent că „interpretarea axiologică a evaluării cantitative nu este întotdeauna ușor de precizat”, întrucât „momentul psihologic” și contextul determină în mare măsură sensul valorizant al lexemelor.

La Cioran, universul este negat prin inversarea valorilor, iar dimensiunea calitativă este adesea exprimată prin parametri cantitativi. Din această perspectivă, interacțiunea noțională în textul fragmentar se realizează pe două planuri: **obiectiv** și **subiectiv**. G. Faure [21, p. 80] definește aceste două niveluri astfel: planul obiectiv aparține reprezentării și noțiunii, iar cel subiectiv este afectiv, expresiv și conotativ. În primul caz, se stabilesc opoziții între fragmente pe baza reprezentărilor mentale, reflectând o gândire dialectică.

F. Susini-Anastopoulos [22, p. 101], citată de Gh. Mihali [23, p. 88], afirmă că „însuşi actul de gândire este dialogic", ceea ce justifică structurarea fragmentelor în logica unei interacțiuni între gândire și expresie.

Astfel, în volumul „Aveux et Anathèmes", Cioran operează cu noțiuni și reprezentări obiective pentru a construi o imagine a lumii percepută în fragmente existențiale. Spre exemplu:

1. „La conscience: somme de nos malaises depuis notre naissance jusqu'à l'état présent" [35, p. 230].

2. „Dans le Talmud, une affirmation stupéfiante: „Plus il y a d'hommes, plus il y a d'images du divin dans la nature" [35, p. 239].

În primul fragment, noțiuni precum *conscience*, *malaises*, *naissance* sunt asociate cu o reprezentare sumativă, indicând o viziune negativă a conștiinței ca acumulare de suferință. În cel de-al doilea, corelația dintre *hommes* și *images du divin* sugerează o pluralitate a manifestărilor sacrului în lume. Aceste fragmente exemplifică reprezentarea obiectivă a unei realități fundamentale: păcatul pământesc și condiția limitată a ființei umane.

Prin urmare, universul cioranian este articulat axiologic în jurul unei dialectici a valorii și non-valorii, în care interacțiunea noțională se realizează atât la nivel conceptual, cât și stilistic, iar judecățile de valoare reflectă o tensiune continuă între exces, lipsă și sens.

Analiza precedentă a relevat o rețea densă de (de)valorizanți, judecăți axiologice și raporturi cantitativ-calitative în construcția discursului fragmentar cioranian. Din perspectivă traductologică, aceste trăsături implică un set de dificultăți majore în procesul de transpunere interlingvistică, întrucât determină o serie de alegeri interpretative, stilistice și ideologice din partea traducătorului.

În primul rând, se impune observarea faptului că în discursul cioranian **e**valuarea axiologică nu este explicită în mod constant, ci adesea disimulată în structuri lexicale polisemantice, metaforice sau ironice. Termeni precum *bâclage*, *prostituée* sau *frivole*, deși par să aibă o funcție semantică relativ stabilă, capătă în contextul enunțurilor o nuanță particulară, orientată afectiv. Traducerea acestor unități lexicale presupune, așadar, o dublă fidelitate: atât față de semantismul denotativ al termenului, cât și față de funcția axiologică integrată în economia discursului.

Mai mult, așa cum remarca Kerbrat-Orecchioni [6, p. 229], evaluarea valorică se poate manifesta nu doar la nivelul semnificației, ci și la nivelul semnificantului — adică prin forma, ritmul sau sonoritatea cuvântului ori a combinației de lexeme. În expresia cioraniană *parler de tout* versus *paroles fulgurantes*, traducerea trebuie să redea nu doar sensul literal, ci și opoziția subtilă dintre *verbul generalizator* și *substantivul intensificator*, care marchează fluctuația între superficialitate și profunzime.

Această opoziție lexicală conține, în plan traductologic, o complicație semiotică: dacă traducerea în limba română a expresiei *parler de tout* ca *„a vorbi despre orice"* nu ridică probleme deosebite, echivalentul pentru *paroles fulgurantes* presupune alegerea între:

- *cuvinte fulgerătoare*,
- *vorbe strălucite*,
- *formulări sclipitoare*

sau chiar soluții perifrastice precum *idei care răsar din senin*, fiecare dintre acestea purtând o încărcătură axiologică și stilistică diferită, cu efect direct asupra tonului textului.

Un alt aspect esențial este legat de gradualitatea evaluativă în lexemele utilizate de Cioran, pe care traducătorul trebuie să o păstreze, evitând absolutizări nejustificate sau aplatizări stilistice. De exemplu, *malsain* tradus simplu prin *„nesănătos"* pierde adesea valența sa morală sau existențială, care poate fi redată, în funcție de context, prin *„corupt", „pervertit"* sau *„tulburător"*. În acest caz, traducerea presupune reconstruirea impactului axiologic, nu doar transferul semantic.

Dificultatea sporește în cazul fragmentelor unde judecata de valoare este contextuală, implicită și fluctuantă, fapt care necesită o interpretare atentă a întregului enunț și a poziției autorului față de conținutul exprimat. Prin fragmentarismul său, discursul lui Cioran cultivă ambiguitatea deliberată, ceea ce face ca traducerea să se apropie, mai degrabă, de o activitate de re-scriere hermeneutică, decât de una strict textuală.

De asemenea, trebuie remarcat faptul că Cioran scrie în limba franceză nu ca vorbitor nativ, ci ca autor bilingv, iar acest aspect generează o hibriditate stilistică și identitară cu implicații majore în traducere. Traducătorul român al lui Cioran este pus în poziția de a re-traduce în limba maternă o gândire care a fost inițial

formată (și deformată) în acea limbă, dar exprimată într-un alt cod cultural. Traducerea devine astfel un act de reconectare identitară, iar fidelitatea nu mai este doar față de text, ci față de un ethos filozofic al negației, al ironiei și al dublei apartenențe.

Cadrul traductologic complex al operei cioraniene

Deci, aspectele evidențiate anterior — ambiguitatea evaluării axiologice, interacțiunea dintre semnificant și semnificat, fluctuația dintre cantitativ și calitativ, precum și poziția autorului bilingv — definesc un cadru traductologic complex, în care opera lui Cioran solicită nu doar competență lingvistică, ci și acuitate filozofică și sensibilitate estetică. Traducătorul este, în acest caz, nu doar un intermediar, ci un co-autor al sensului, responsabil pentru reactivarea în altă limbă a unei lumi construite fragmentar, prin negare, ironie și tăcere axiologică.

Al doilea tip de interacţiune noţională, conform teoriei lui G. Faure [21, p. 89] este cea efectuată pe plan subiectiv (afectiv, expresiv, connotativ). Am menţiona în acest context că gândirea autorului textului fragmentar se adresează sieşi, altuia, altora, căutând identităţi în diferenţe. Fără această adresabilitate faţă de gândirea decupată în fragmente, fiinţa intelectivă cioraniană n-ar putea să se afirme nici măcar în raport cu sine. În acest sens, vom spune să subiectul adresării este omul în general, el se supune de asemenea interogării de sine şi de altul, pentru sine şi către altul. În textul fragmentat cioranian trecerea de la un fragment la altul e dictată de realitatea psihică a gânditorului care a astfel structurată ca să acţioneze în cunoştinţa de cauză, adică aflându-se într-o veşnică interogare de sine şi a altora pentru a găsi adevărul etern, deşi fragmentat.

Citǎm în acest context dintr-o lucrare de specialitate a lui R. Heyndels: „Interogarea ţine să sfârşească, dar şi să completeze experienţa individuală incompletă ” [24, p. 302].

Deci, fragmentele tind, unul după altul să răspundă la întrebările esenţiale. După cum crede E. Cioran, acesta este şi stilul de existenţă al civilizaţiei contemporane: este posibilă decât ca fragment. Sub formă de explozie. Nu mai e cu putinţă să te apuci să elaborezi capitol după capitol, sub formă de tratat. În sensul acesta, Nietzsche a fost, în cel mai înalt grad eliberator. El a fost cel care a sabotat stilul filosofiei academice, cel care a atentat ideea de sistem. A fost eliberator, fiindcă după el se poate spune ceva...

Acum toţi suntem fragmentarişti, inclusiv când scriem cărţi aparent coordonate. Se potriveşte cu stilul nostru de civilizaţiei” Aceste întrebări ce survin de-a lungul fragmentelor şi constituie interacţiunea noţională interogativă în textul fragmentat, sunt, într-adevăr, explozii de indignare, de curiozitate, de reproşuri. Ele implică unei chestiuni controversate. Acţiunea purtată conştient de către gânditor de a dezbate o chestiune şi a se interesa de urmările acestei dezbateri are cel puţin două soluţii alternative la care s-ar putea opta argumentativ. Acest contact prin interogare are loc sub auspiciile conştiinţei fiecăruia despre celălalt, el angajează două planuri: sisteme de iniţiativă (gânditor - cititor), care construiesc dinamica relaţiei intersubiectuale. Se stabileşte un fel de comunicare ce se naşte din interogări, chiar şi întrebările retorice presupun un răspuns. E un fel de comunicare în fragmente, un dialog cu mai mulţi interlocutori. Am menţiona în acest context că termenul **comunicare** îşi trage obârşia din latinescul **communis**, de unde verbul „**communico**” [24, p. 226] - a face ceva dimpreună, dăruind şi primind, dar o facere distinctă, de ordin spiritual.” Emil Cioran mezează, prin interogări în fragmente, la legătură spirituală finalizată într-o asumare dimpreună a aceloraşi valori.

Prin adresabilitatea directă, în textul fragmentat se specifică câmpul interacţional-noţional la nivel de interogare, care constituie o argumentare subiectuală şi o verificare prin invocarea faptelor şi a valorilor, a unei idei abordate. Iată câteva fragmente, unite sub genericul „Vitalité de l’amour” (Vitalitatea dragostei) din culegerea lui E. Cioran „Sur les cimes du désespoir”:

1. „L’art d’aimer? C’est savoir joindre à un tempérament de vampire la discrétion d’une anémone” [37, p. 126].

(Arta iubirii? A şti să acorzi unui temperament de vampiri discreţia anemonei) [38, p. 132].

2. „Qui s’userait à la sexualité s’il n’espérait y perdre la raison pour un peu plus d’une seconde, pour le reste de sens jours?” [37, p. 126]

(Cine s-ar deda sexualităţii fără a spera de a-şi pierde minţile pentru mult de o secundă, pentru restul vieţii sale? [38, p. 124]).

3. „Pourquoi le „corbillard du Mariage" (The Marriage hearse)?, pourrquoi pas le corbillard de l'Amour? – Combien la restriction de Blake ist regrettable!" [37, p. 226].

(De ce „cortegiul mortar al Căsătoriei"? n-ar fi mai bine „cortegiul mortar al dragostei? Cât de regretabilă e restricţia lui Blake") [38, p. 222].

Trei întrebări retorice unesc fragmentele în care se conturează problema a vitalităţii dragostei. Primul fragment abordează dragostea drept un lucru imprevizibil şi plin de echivocuri. Întrebarea de la începutul frazei este pluridimensională, ea deschide şirul fragmentelor despre dragoste din acest compartiment şi implică multiple răspunsuri, Asistăm la o interferenţă a două forţe psiho-cognitive, exprimate prin forma (propoziţie interogativă) şi conţinutul (întrebare ca atare) informaţiei utilizate într-o manieră argumentativă astfel încât eventuala reacţie să survine în fragmentele ce urmează. Această soluţie nu decurge din învingerea cititorului, din concesia lui sau din renunţare, ci din adeziunea de fond la modalitatea opinală cea mai puternică la convingere. Aceasta este valoarea întrebării retorice care, în afară de menirea sa de a contacta civilizaţia şi universul, le mai defineşte câteodată.

Pentru a răspunde la întrebarea ce deschide genericul, autorul caută un mijloc de a găsi răspuns la ea: (2) la nivelul fiziologic la plăcerii; (3) la nivelul spiritual al compatibilităţii indivizilor ce se iubesc.

Al doilea fragment este o intensificare a tenalităţii interogative din primul, pronumele „qui" implică categoricitate şi cadenţă frazei ce urmează. În acest caz autorul a căutat o nouă formă (cea cu pronume), a supus întrebarea iniţială la mai multe încercări, în fragmente, a confruntat-o cu a doua remarcă, a comparat-o cu alte întrebări de acelaşi fel, ordonând astfel firul logic al genericului. Aceste fragmente pot fi alternate şi combinate în diferit mod, oricum conţinuturile lor izvorăsc din acelaşi punct de vedere, evocat prin generic. Deci, în textul fragmentat cioranian fidelitatea faţă de formă nu înseamnă automat fidelitatea faţă de conţinut.

Cât despre fragmentul al treilea, am spune că el implică deja consecinţele căutării dragostei. Fragmentul se află, spre sfârşitul ciclului de fragmente despre dragoste, el încununează lungul iteterar interogativ, apelând la o scriere a lui Blake despre aşa-zisul „dric al dragostei". Se abordează nestatornicia relaţiilor sentimentale şi consecinţele acesteia. Ultimul fragment apare ca o dezlegare a soluţiei deoarece prăbuşirea relaţiilor de familie, constată autorul, vine ca urmare a ruinării relaţiilor sentimentale. Lexemele „pourquoi", „combien" vin să nuanţeze şi să amplifice decizia autorului de a anunţa soluţia finală. Autorul în cazul acestor trei fragmente nu comunică forma, ei comunică prin forme (interogarea prin fragmente). Orice formă fragmentată a textului are prioritatea de a o lua de la început în plan interogativ. Aparenta lipsa de sincronizare dispare de măsura ce capacitatea de înţelegere a mesajelor creşte.

Linia logică a „eşecului în dragoste" şi experienţa celui ce o percepe se conjugă într-un proces concret unic, în care formele fragmentate ale textului şi persoanele cu opinii diverse ce le percep sunt luate împreună. Interacţiunea noţională la nivel interogator se realizează sub forma de reluare a ideilor formale despre adevărat şi fals şi anexarea lor în situaţii frastice nonconcrete. Cele trei fragmente sunt nişte tentative de a spune lumii că „vitalitatea dragostei" se pune mereu la încercare. Suntem martori ai unui proces impresionant: însăşi esenţa tentativelor în dragoste corespunde naturii textului fragmentat.

În textele fragmentare ale lui Emil Cioran, adresabilitatea directă, exprimată prin construcții interogative, generează un spațiu retoric în care interogația nu urmărește răspunsul literal, ci provoacă o reflecție filozofică de tip existențial, ancorată într-o interacțiune noțională subtilă între autor și lector. Acest tip de interogație – specifică stilului aforistic și paradoxal al lui Cioran – ridică probleme traductologice esențiale, deoarece în astfel de construcții forma este inseparabilă de funcția argumentativă și de valoarea estetică.

Să analizăm, de exemplu, primul fragment citat, din *Syllogismes de l'amertume*:

«L'art d'aimer? C'est savoir joindre à un tempérament de vampire la discrétion d'une anémone» [33, p. 230].

Această construcție interogativă nu are scopul unei interogații clasice (de tip informațional), ci servește ca declanșator axiologic al unui demers conceptual despre ambivalența iubirii. Traducerea în limba română – *„Arta iubirii? A ști să acorzi unui temperament de vampir discreția anemonei"* [34, p. 226] – păstrează structura interogativă, dar implică alegeri nuanțate, mai ales în ceea ce privește lexemele încărcate stilistic (*tempérament de vampire*, *discrétion d'une anémone*).

În plan traductologic, dificultatea nu constă doar în identificarea echivalentului semantic, ci în păstrarea tensiunii dintre cele două imagini metaforice: violența insinuată a vampirului și fragilitatea vegetală a anemonei. Traducătorul este astfel pus în fața unei decizii: să opteze pentru o traducere literală, fidelă formelor originale, sau pentru una funcțională, care să redea impactul estetic și ideatic asupra lectorului țintă. Această alegere este centrală în transpunerea operei lui Cioran, unde sensul nu este niciodată univoc, ci stratificat axiologic și simbolic.

În al doilea fragment:

«Qui s'userait à la sexualité s'il n'espérait y perdre la raison pour un peu plus d'une seconde, pour le reste de ses jours?» [33, p. 242].

se remarcă o intensificare a tonului interogativ, prin utilizarea pronumelui „qui” și a construcției ipotetice. Traducerea în limba română – *„Cine s-ar deda sexualității fără a spera să-și piardă mințile pentru mai mult de o secundă, pentru restul zilelor?”*[34, p. 239] – conservă echilibrul formal, dar pune în lumină o problemă de transparență afectivă. În original, construcția se bucură de o cadență muzical-retorică, specifică limbii franceze, imposibil de redat în întregime în română fără pierderi de expresivitate sau senzația de „artificialitate” traductivă.

Aici apare una dintre cele mai importante întrebări în traductologia cioraniană:

Se poate traduce fidel o interogație retorică atunci când ea conține un amestec de ironie, lirism, tensiune filozofică și echilibru stilistic specific limbii sursă?

Pentru a reda pe deplin funcția retorică, traducătorul trebuie să simuleze efectul, nu doar să transpună forma. Astfel, fidelitatea devine una dinamică, orientată mai curând spre efectul pragmatic și estetic decât spre literalitatea enunțului. Acest principiu este susținut de teoreticieni precum G. Graner (prin conceptul de *dynamic equivalence*) [25, p. 304] și M. Florian (care avertiza asupra pericolului „ștergerii străinătății” în actul traducerii literare) [26, p. 55].

Al treilea fragment:

«Pourquoi „le corbillard du Mariage”? Pourquoi pas le corbillard de l'Amour? – Combien la restriction de Blake est regrettable!» [37, p. 295].

implică o ironie amară și o reluare a temei „decăderii iubirii” printr-o referință culturală (William Blake). Traducerea literală – *„De ce dricul Căsătoriei? De ce nu dricul Dragostei? Cât de regretabilă e restricția lui Blake!”* [38, p. 226] – este, în aparență, fidelă. Totuși, lexemul *corbillard* are în franceză un impact semantic și fonic mai mare decât echivalentul „dric” sau chiar „cortegiu mortuar”. Aceasta evidențiază o altă provocare traductologică: traducerea metaforelor cu densitate culturală și fonică.

În plus, exclamativul *combien* amplifică nu doar regretul, ci și ironia autorului. O traducere precum *„cât de regretabilă”* conservă sensul, dar riscă să piardă tensiunea evaluativă latentă din textul francez. Se impune, deci, o traducere compensatorie în altă zonă a enunțului – o practică frecventă în traducerea literaturii de idei.

Pe fond, toate cele trei fragmente demonstrează că în cazul discursului fragmentar interogativ, fidelitatea la nivel traductologic nu se poate reduce la echivalența formală. Cioran nu comunică „prin formă”, ci „cu formele” – adică se servește de ele pentru a înscena o dramaturgie a gândirii. Traducerea, în acest caz, devine o reinscenare, în altă limbă, a aceluiași gest retoric și ideatic.

Mai mult decât atât, interogațiile retorice funcționează în contextul unei logici afective și al unui parcurs conceptual discontinu, în care fiecare fragment se leagă de celelalte nu narativ, ci tematic și tonic. Din această perspectivă, traducătorul nu trebuie să privească fragmentele ca unități izolate, ci ca nuclee dinamice ale unei rețele semantice și stilistice. A ignora această coerență implicită ar însemna să compromiți unitatea vizionară a textului cioranian.

Am cita în acest context dintr-o lucrare de specialitate a lui E. Năstăsel și I. Ursu [27, p. 147]: „În text se observă căutarea unei soluţii solidar amiabile, iar adversitatea desemnează faţeta de critică, de respingere reciprocă a argumentelor nesatisfăcătoare cognafectiv în acelaşi proces de căutare.” În acest sens am remarca că în textul fragmentat cioranian se desfăşoară o perpetuă căutare de sine. Această căutare decurge prin controverse şi printr-un dialog cu partenerul-adversar care este destinul. Atât gânditorul, cât şi destinul au aceleaşi şanse şi disponibilităţi de a găsi soluţii la probleme eterne, de a prezenta argumente, de a

accepta probleme eterne, de a prezenta argumente, de a accepta şi respinge argumentele nesatisfăcătoare, de a analiza valorile specifice afirmaţiilor şi negaţiilor. Aceste dezbateri se realizează mai mult la nivelul imaginarului.

Citǎm în acest sens din lucrarea D. Rovenţa-Frumuşani [17, p. 113], care afirmă că în aceste tipuri disociate de texte „e vorba de diversele confruntări ale narativităţii, căci activitatea umană bazată pe confruntare caracterizează în mare măsură imaginarul uman.” Câmpul interacţiunilor noţionale în acest sens are loc în planul imaginar şi decurge în două direcţii (o problemă pusă de individ în faţa destinului şi răspunsurile pe care destinul le „aruncă” cititorului) .

Cel mai important este ca aceste răspunsuri „aruncate” să fie „prinse” de gânditor. Ambele accepţii relevă un conţinut agonic (agonic <=> luptă). Modurile în care decurge lupta individului cu condiţia sa sunt diverse. textul fragmentat este doar unul din ele. Deci s-a mizat pe exercitarea inteligenţei printr-o discuţie pro şi contra, aşa precum afirmă T. Vianu: într-un „joc prin care celălalt e înfrânt prin mijloace logice” [17, p. 120].

În acest context Emil Cioran afirmă: „Paradoxul fiinţei mele este că sunt pasionat de existenţă, în timp ce toate gândurile mele se îndreaptă împotriva vieţii. Mi-am dat seama şi am simţit că totul este de caracterul negativ al vieţii şi am simţit că totul este neant” [36, p. 230]. Autorul se decide la declanşarea unui dialog tematic particular cu destinul cu scopul de a modifica unele raporturi sociale şi existenţiale determinate. În aşa sens, căutarea de sine cioraniană se bazează pe invinuiri ale destinului care nu i-a dat posibilitate să se regăsească în „paradisul pierdut” al copilăriei şi adolescenţei.

Dacă am apela la latină, am afirma că verbul latin „arguo-utum-uere” înseamnă „a învinui”, „a da pa faţă”, iar verbul „argumentari”, înseamnă „a susţine.”deci am spune că calea raţionamentelor cioraniene în textul fragmentat relevă atâtea argumente câte propoziţii pozitive cu natura tezei va găsi sbiectul interesat, combinându-le coerent, ţinând cont de conexiunile lor sub aspectul conţinutului susţinut.

Am apela aici și la termenul introdus de D. Ducrot „celulă argumentativă” [28, p. 34]. Aceasta, in textul fragmentat cioranian, ar fi un raţionament construit corect, afirmativ sau negativ. La nivelul celulelor argumentative interacţiunea noţională se realizează mai lesne dacă e vorba de argumente apreciative. Acestea sunt, după D. Sperber [29, p. 99], „abstracţiuni activate psihologic şi orientate afectiv-motivaţional în privinţa semnificaţiile ce le poartă.”- *traducerea ne aparţine.* În acest caz termenii, conceptele după epocă, ţară, mediul, împrejurarea în care se produc.

Argumentele apreciative cioraniene derivă în acest context din activitatea cognitivă de reflexivitate particulară asupra experienţei axiologice a poporului român, în special al unui reprezentant al lui ce scrie în altă limbă. Valorile româneşti deja constituite, iau alte amplori în fragmentele franceze şi doar datorită celulelor argumentative ne dăm seama că subiectul comunică acelaşi lucru, dar în mod diferit de cel iniţial. Celula argumentativă de bază ar fi „negarea afirmativă”, acest oximoron ce poate caracteriza esenţa scrisului cioranian, Fragmentele de tipul: „Dumnezeu **este**, chiar dacă **nu este**” sau „Nimeni nu poate şti dacă e credincios sau nu” implică dubiile şi semnele de întrebare permanente din fragmentele cioraniene. Puse sub formă de întrebări sau imperativ, problemele cioraniene: fatalitatetea, eşecul, decăderea, moartea sunt formate în modul următor:

a) Evocarea evenimentelor şi relaţiilor dintre ele

b) Cerinţe faţă de ceea ce nu apare evident în realitate

c) Operaţia ce-l duce nemijlocit la răspund (aici se localizează celulele argumentative)

d) Descoperirea sau relevaţia (după cum o numeşte Cioran), a adevărului existenţial, adică raţionamentul final.

Să urmărim cum se realizează aceste etape într-un fragment cioranian:

„Satires et soupirs me semblent également valables. Que j’ouvre un pamphlet ou un „Ars moriendi”, tout y este vrai... Avec la désinvolture de la pitié je m’entends „Eu seras objectif!” – malédiction du nihiliste qui croit à tout.”

La primul nivel se conturează relaţiile dintre evenimente: „Satires et soupirs me semblent également valables.” Pentru autor tragedia şi satira sunt deopotrivă. Acestea sunt evenimente reale, existente.

La al doilea nivel apare întrebarea existenţială: „Que j’ouvre un pamphlet ou un „Ars moriendi”, tout y este vrai...” [35, p. 14] Reticenţa marchează această carenţă de informaţie care trebuie completată.

La al treilea nivel gânditorul efectuează operaţia ce-l duce spre soluţie: „Avec la désinvolture de la putié, je m’entends sur les vérités et me confonds avec les mots”. Calea aleasă este resemnarea, în acest context. Faptul că gânditorul se confundă cu cuvintele, marchează retragerea lui din universul argumentativ în universul propriu-zis al cuvintelor.

Al patrulea nivel este relevaţia cioraniană: „Tu seras objectif!” – malédiction du nihiliste qui croit à tout.” Relevaţia se realizează printr-o sentinţă. Pronumele „tu” introduce o axiologie aparte, cea de a se concepe un individ ca ceilalţi, dar, poate, mai sus decât ceilalţi, deoarece eşti capabil să-ţi vorbeşti şi să-ţi ordoni anumite lucruri. Faza e concluzivă: gânditorul constată un regret că chiar şi un spirit nihilist e nevoit să fie obiectiv. Celula argumentativă e situaţi le penultimul nivel, unde autorul acceptă adevărul aşa cum este şi se confundă cu cuvintele. Această cale argumentativă este cea mai simplă, dar şi cea mai lipsită de dezamăgiri.

Necunoscutul explicat în acest fragment se transformă într-o stare normală de lucruri, unicul adevăr desăvărşit fiind resemnarea. Deşi conţinutul adevărului e obiectiv, chiar şi concluzia tinde spre obiectivitate, însăşi această obiectivitate re istoricitate şi determinare umană, - ceea ce este riguros nu este absolut riguros, dacă am ţine doar de rigori, atunci fiecare fragment ar fi considerat perfect încheiat şi nu ar exista interacţiuni noţionale între fragmente.

Am putea afirma că într-adevăr „semanaliza” Juliei Kristeva [3, p. 76] subliniază faptul că textul este acţiune şi limbajul este acţiune, o producere determinată de a serie de componente (ideologică, enciclopedică, psiho-socială), contextualizate diferit în practica semnificativă. Citäm din D. Sperber „Nu putem spera că vom înţelege limbajul dacă nu înţelegem discursul. Nu putem aspira să înţelegem discursul dacă nu ţinem cont de scopul comunicării şi dacă nu încercăm să determinăm modul în care contextul afectează ceea ce se spune” [29, p. 101]. E vorba de modelarea semiotică a textului în plan pragmatic, pornind de la text spre discurs se activează practica semantică a individului. Acele sensuri sunt percepute de o comunitate, de vorbitori, care sunt unanim recunoscute de comunitate, care sunt acceptate în aşa mod cum sunt emise. Dacă latura pragmatică a realizării textuale se cimentează, latura semantică are numai de câştigat.

Termenul de *celulă argumentativă*, introdus de E. Năstase și I. Ursu [27], oferă o cheie de lectură deosebit de relevantă pentru transpunerea discursului fragmentar cioranian în altă limbă. În esență, această „celulă” este un micro-ansamblu logic care cuprinde o judecată de valoare articulată afectiv și expresiv, desfășurată fie afirmativ, fie negativ (sau în structuri oximoronice – „negări afirmative”).

Din punct de vedere traductologic, fiecare celulă argumentativă poate ficonsiderată **o** unitate de traducere funcțională, adică un segment textual în care conținutul logic este inseparabil de forma stilistică. Traducătorul nu are de-a face cu simple propoziții izolate, ci cu acte discursive condensate, în care:

- limbajul este acțiune (Kristeva [4, p. 132]),
- conținutul este motivat afectiv (M. Florian [26, p. 67]),
- și sensul se cristalizează contextual (Strawson [30, p. 80]).

Provocarea traductologică decvi este următoarea: Cum se poate reda în altă limbă o celulă argumentativă construită pe paradox sau pe o disjuncție axiologică (ex: *„Dumnezeu este, chiar dacă nu este”*) fără a altera tensiunea filozofică ori musicalitatea textului?

În astfel de cazuri, traducerea presupune o abordare integrativă, în care traducătorul trebuie:

- să păstreze echilibrul dintre abstracția filozofică și afectivitatea enunțului,
- să redea „tonul” cioranian (grav-ironic, retractil-violent),
- să simuleze *vocea gânditorului* în altă limbă, fără a o caricaturiza.

Stratificarea semantică și argumentativă în textul fragmentat cioranian presupune deci implicații diferențiate pentru traducere.

Fragmentul analizat:

«Satires et soupirs me semblent également valables. Que j’ouvre un pamphlet ou un Ars Moriendi, tout y est vrai... Avec la désinvolture de la pitié je m’entends... Tu seras objectif – malédiction du nihiliste...» [37, p. 226] , reprezintă un exemplu clasic de construcție în patru trepte:

1. **Evocarea** (situații reale: satira și suspinul);
2. **Interogația existențială** (care cere lămurire);

3. **Operația reflexivă** (confundarea cu cuvintele);
4. **Revelația** (constatarea obiectivă – „tu seras objectif").

Această progresie argumentativă nu este doar logică, ci și retorică, și stilistică, iar traducerea trebuie să păstreze fiecare nivel de semnificație. Traducătorul nu poate lucra doar „din frază în frază", ci trebuie să înțeleagă arhitectura gândirii exprimate în limbaj.

În acest caz, expresii precum *„la désinvolture de la pitié"* sau *„malédiction du nihiliste"* comportă densitate metaforică, dar și subtext axiologic. Traducerea acestora necesită:

- **reconstituirea conotațiilor**,
- **compensarea fonică/stilistică** acolo unde limba țintă nu oferă echivalenți direcți,
- **recuperarea ironiei tragice** care leagă întreaga frază de poziția autorului față de realitate.

În același timp, negarea afirmativă, o formă de **oximoron argumentativ**, este centrală în gândirea lui Cioran. Exprimări de tipul:

- *„Dumnezeu este, chiar dacă nu este"*
- *„Obiectivitatea este blestemul nihilistului"*
- *„Cred în tot, pentru că nu cred în nimic"*

implică nu doar un joc logic, ci și o tensiune interioară între rațiune și afect**,** între luciditate și resemnare. Traducerea acestor forme cere:

- **o înaltă competență conceptuală** (în special în filozofie, teologie și retorică),
- **o** adaptare atentă la registrele limbii țintă (pentru a evita ridicolul sau emfaza),
- **o** strategie de traducere dialogică **–** în sensul lui Bakhtin –, prin care vocea traducătorului rămâne permeabilă, dar nu dispare.

Exemplu: *„Tu seras objectif – malédiction du nihiliste".*

În română: *„Vei fi obiectiv – blestemul nihilistului care crede în tot".*

Dacă traducătorul ignoră paradoxul și îl reformulează logic („Ești obligat să fii obiectiv, deși nu crezi în nimic"), pierde tocmai acea tensiune care generează valoarea literară și filozofică a fragmentului.

În contextul semioticii kristeviene și al pragmatismului enunțiativ (Strawson), textul cioranian este nu doar enunț, ci act de limbaj, în care celula argumentativă este un act perlocutiv: provoacă reacții, neliniști, clarificări. În acest sens:

- **contextul istoric, ideologic, mentalitar** (românesc și european) trebuie adus în atenție în traducere,
- **referințele culturale** trebuie păstrate sau explicate cu grijă (ex: „Ars moriendi", „nihilist", „pamflet"),
- **ritmul frazei** și **succesiunea silogistică** trebuie conservate, chiar cu prețul unor ajustări lexicale.

Traducerea fragmentului în română, de exemplu:

„Pamflet sau Ars Moriendi – toate spun adevărul. Cu detașarea milei mă ascult… Vei fi obiectiv! – blestemul celui ce crede în toate lucrurile" [36, p. 98].

Aici se observă cum echilibrul dintre **tăietura cioraniană a frazei** și **densitatea conceptuală** trebuie atent calibrat. Un cuvânt precum *„detașarea milei"* traduce *„désinvolture de la pitié"*, dar cere o lectură filozofică și afectivă subtilă – nu este vorba doar de neimplicare, ci de o formă de luciditate amară.

Mai mult ca atât, în textele cioraniene, latura pragmatică o determină direct pe cea semantică şi îi menţine existenţa. În acest context am cita din C. Kerbrat-Orrechioni [7, p. 44], pentru a stabili în ce mod textul fragmentat îşi asumă latura semantico-pragmatică a discursului: „e vorba de modul în care filturl complex numit „univers de discurs" selecţionează şi combină semnele lingvistice şi non lingvistice (am menţiona aici structura fragmentată a textului) circumscrie şi focalizează referentul".

Acest univers al discursului, în plan grafic, e generat de structurarea sistemelor de semne grafice, semene, lexeme la diverse nivele de acceptabilitate şi de coeziune, care, la rândul lor modelează tipul de comunicare necesar. E vorba de o triplă determinare a textului fragmentat: cea structurală: în ce mod construcţia textului şi conexiunile lexemelor determină latura lui pragmatică; cea dinamică: cum se transmite la nivel semiotic ideea-generic în textul fragmentat şi în ce mod cititorul (receptorul) sesizează această dinamică; şi în sfârşit, cea praxiologică: în ce măsură textul fragmentat corespunde structurii generale a acţiunilor umane şi a condiţiilor eficacităţii acestora. E vorba aici de experienţa rutină relaţiilor sociale şi semnele lingvistice care sunt capabile s-o ilustreze în mod elocvent.

Orice act pragmatic de limbaj e incluctibil dependent de construcţiile limbajului, ar fi necesar, deci, ca orice studiu asupra textului fragmentat să includă atât dimensiuni semiotice specifice, cât şi reflexe lingvistice şi sociologice fundamentale. Toate aceste abordări se localizează într-o perspectivă axiologică. Citǎm aici din G. Graner [25, p. 99]: „Este poate necesar să corelăm, pe cât e posibil, meditaţia asupra limbajelor ştiinţei cu critica ştiinţelor limabjului.” Deci, perceperea şi analiza textului fragmentat va fi realizată pe baza opoziţiei text / discurs sau produs / producere; producerea o analizăm pe baza indicilor identificați în text, acesta fiind conceput, după cum subliniază W. Kirsch şi Van Dijk, „ca structura formală şi gramaticală a discursului” [31, p. 259].

Deşi vorbim mereu de perceperea fragmentelor în dimensiuni pragmatice, totuşi analiza este aplicată textuui propriu-zis şi asta o facem pentru a marca natura creatoare subiectivă a activităţii de codificare-decodificare, pe de o parte, iar pe de altă, pentru că prin ipotezele din textul fragmentat ciranian presupunem că raporturile descoperite în text definesc raporturile dintre text şi universul discursiv ce-l captează. Astfel se realizează interacţiunea noţională la nivel pragmatic şi semantic [32, p. 204].

În primul rând, această interacţiune presupune integrarea problematicii referentului. De exemplu, fragmentul „Il faut que nous soyons dans un état de réceptivité, pour que les mots nous touchent, s’insinuent en nous et y commencent une espèce de carrière” [35, p. 81]. (Trebuie să rămânem mereu receptivi la cele din jur pentru ca cuvintele să ne atingă, să se insinueze în noi şi să înceapă acolo un fel de carieră- *traducerea ne aparţine*). Problematica referentului este prezentată prin indicii formali („il faut que” – care indică tipologizarea ca o rezultantă necesară a experienţei precedente, „pour que” – care implică o adecvare la scopul urmărit, o referinţă şa perspectivă axiologică a problematicii în cauză).

Pronumele „nous” comportă o omogenizare a mesajului, ce duce la contact direct cu receptorul, care se consideră „unul dintre toţi”. Acesta este un mod aparte de înscriere şi de transfera subiectivităţii din textul fragmentat la discurs, care ţine de raporturile interpersonale şi de temtica vizată.

Lexemele „réceptivité”, „toucher”, „s’insinuer”, „carrière” implică un corp semiotico-discursiv delimitat în funcţie de câmpul referenţial (care legături pragmatico-semiotice ar corespunde anume acestui fragment). Aceste lexeme constituie celule argumentative despre care am vorbit mai înainte, adică atenţionează direct la efectele acestei interacţiuni noţionale la nivel pragmatic, produse asupra receptorului.

Interacţiunea noţională la nivel semiotico-pragmatic mai presupune şi perspectiva praxicologică. Internaţionalităţile, motivaţiile, actele de limbaj din texte tind a fi decodificate de către un co-agent al cărui adeziuni investighează în mod analitic subiectivitatea celor transmise prin text.

În acest context am cita fragmentul: „Chacun attend *son* moment pour proposer quelque chose: n’importe quoi. Il a une voix: cela suffit. Nous payons cher de n’être ni sourds, ni muets...” [36, p. 180]. (Fiecare îşi aşteaptă momentul pentru a propune ceva: n-are imortanţă ce anume. El are o voce: aceasta e suficient. Plătim mult pentru că nu ne-a fost dat să fim surzi sau muţi) [35, p. 174].

Lexemele „chacun”, „sons moment”, #une voix# implică o perspectivă praxiologică: faptul că fiecare se concepe unic în univers şi aşteaptă momentul s-o demonstreze. E o experienţă vădită, iar lexemele menţionate sunt punţi de legătură cu cititorul-receptor , care speră să găsească un astfel de suport în text. Expresia „nous payons cher” implică latura moralizatoare a tendinţei individului de a-şi manifesta unicitatea.

Problematica referentului este deci încadrată în mod logic și în traducere.

Încercăm să analizăm fragmentul:

«Il faut que nous soyons dans un état de réceptivité, pour que les mots nous touchent, s’insinuent en nous et y commencent une espèce de carrière» [37, p. 109].

Problematica referentului este esențială aici, întrucât „les mots” nu sunt simple unități lingvistice, ci entități semiotice active, care intră în rezonanță cu subiectul receptiv, într-o dimensiune interioară, personalizată.

Provocarea traductologică este următoarea: Cum redăm în limba țintă nu doar sensul denotativ al cuvintelor, ci și efectul lor asupra subiectivității, așa cum o exprimă Cioran?

Prin expresii precum:

- *„s’insinuent en nous”* → „se insinuează în noi” – conține o subtilă încărcătură psihologică și afectivă, echivalentă cu ideea de infiltrare a sensului în conștiință.

- *„y commencent une espèce de carrière”* → „încep acolo un fel de carieră” – exprimă un proces de durată, în care cuvintele devin actori autonomi în psihismul receptorului.

Astfel, traducerea trebuie să păstreze dimensiunea procesuală a interacțiunii dintre „mots” și „nous”, evitând echivalentele rigide sau tehnice, care ar anula sensul poetic-existențial.

Din punct de vedere traductologic, este crucială redarea corectă a marcatorilor referențiali:

- *„il faut que”* → introduce o necesitate impersonală, dar profund existențială. Echivalența sa în română: „trebuie să…” trebuie folosită cu nuanțare stilistică, evitând tonul didactic.

- *„pour que…”* → introduce finalitatea ca justificare axiologică. Traducerea trebuie să mențină această relație cauzal-finală, esențială pentru argumentația fragmentului.

La fel, pronumele „nous” are, în acest caz, o funcție interactivă și inclusivă: el creează iluzia unei comunități de conștiință, în care autorul și cititorul participă la aceeași experiență de receptare, de reflecție. În traducere, acest pronume trebuie menținut cu fidelitate, deoarece el nu are doar un rol gramatical, ci este un operator discursiv:

- creează empatie și solidaritate cu lectorul,
- transformă fragmentul dintr-o meditație solipsistă într-un dialog cu umanitatea.

De aceea, formulările precum:

„să rămânem receptivi” sau *„să fim într-o stare de receptivitate”*

trebuie să păstreze subtilitatea apelului colectiv, dar și tonul filozofic al originalului, fără a aluneca în limbaj retoric sau abstract.

Lexemele-cheie se conturează, la fel, în acest caz, ca centre semiotice și celule argumentative :

- *réceptivité*,
- *toucher*,
- *s’insinuer*,
-*carrière*,

formează împreună un câmp semantic și semiotic care trebuie tradus **în bloc**, ca unitate de sens.

Traducătorul trebuie deci să fie conștient că aceste lexeme:

- sunt lexeme-simbol (nu descriu doar acțiuni sau stări, ci moduri de existență a ideii),
- formează celule argumentative (în sensul că susțin o teză existențială – cuvintele trăiesc în interiorul ființei),
- au valori metaforice ascunse, ce trebuie păstrate prin echivalente sensibile, nu doar corecte.

De exemplu, *„carrière”* tradus prin „carieră” poate părea sec, dacă nu e contextualizat. El nu implică „profesie”, ci durata unei influențe, un fel de *viață interioară a cuvântului* în spiritul celui care îl primește.

Iar în fragmentul:

«Chacun attend son moment pour proposer quelque chose: n’importe quoi. Il a une voix: cela suffit. Nous payons cher de n’être ni sourds, ni muets...» [37, p. 50].

suntem confruntați cu o construcție moral-filozofică, cu implicații pragmatice directe asupra cititorului. Traducerea unui astfel de fragment nu poate fi pur lingvistică – ea trebuie să recupereze:

- valoarea experiențială a fiecărei propoziții (ex. „il a une voix – cela suffit” → „are o voce – e de ajuns”),
- tonalitatea grav-ironică (prezentă în „nous payons cher”),
- latura moralizatoare, fără a cădea în moralism.

Această praxiologie se exprimă în limbaj prin verbe de acțiune, pronume personale, moduri impersonale și imperative, toate cu încărcătură axiologică. Traducerea trebuie să le păstreze funcția originală, fără a estompa ironia, gravitatea sau dimensiunea confesivă.

Concluzii

Analiza traductologică a fragmentelor cioraniene ne-a permis să observăm nu doar complexitatea discursului filosofic și existențial al autorului, ci și dificultățile reale cu care se confruntă traducătorul în încercarea de a păstra fidelitatea față de sens, stil și intenționalitate. Discursul fragmentat al lui Emil Cioran nu este doar o formă estetică, ci o expresie a unei viziuni despre lume în care incertitudinea, ambiguitatea, contradicția și interogația funcționează ca instrumente de cunoaștere și mijloace de articulare a unei filosofii

personale a deziluziei și lucidității. Din această perspectivă, traducerea devine un act de interpretare profundă, care presupune nu doar transpunerea semnelor lingvistice, ci și o decodificare a straturilor simbolice, afective și argumentative ce structurează textul.

Prin prisma teoriilor invocate – de la intertextualitatea kristeviană până la logica semantică a lui Hintikka sau perspectivele semiotice ale lui Umberto Eco – am conturat o metodologie integrată care ne-a permis să tratăm textul cioranian nu doar ca obiect literar, ci și ca spațiu de producere discursivă, în care sensurile sunt negociate între autor, text și receptor. În acest context, problematica referentului, dimensiunea intersubiectivă a pronumelor, organizarea celulelor argumentative și valorile pragmatico-discursive ale lexemelor-cheie joacă un rol esențial în construcția sensului și, implicit, în transpunerea sa într-o limbă țintă.

Traducerea devine astfel o punte între conștiințe culturale, între două universuri axiologice și cognitive. În cazul lui Cioran, a cărui operă franceză poartă amprenta profundă a gândirii românești, dar se exprimă prin nuanțele rafinate ale limbii franceze, această punte este cu atât mai fragilă. Traducătorul este nevoit să reconstituie nu doar o semantică a textului, ci și o pragmatică a expresiei – acea stare de receptivitate interioară, despre care Cioran însuși vorbește, în care cuvintele nu doar informează, ci trăiesc în conștiința cititorului, își încep o „carieră” interioară. Această concepție presupune o formă de responsabilitate traductologică aparte: fiecare decizie de echivalare trebuie să țină cont nu doar de sensul imediat, ci și de reverberațiile sale psihologice, existențiale și culturale.

Demersul nostru a urmărit, așadar, o reevaluare a traducerii ca act de interpretare a unui discurs pluristratificat, în care referentul nu este un element fix, ci un construct instabil, negociat în fiecare instanță de lectură. Interacțiunea noțională, prin care fragmentul comunică dincolo de structura sa formală, este susținută de o rețea densă de semne, aluzii, tensiuni și sugestii, care trebuie păstrate sau, cel puțin, compensate în limba țintă. De aceea, traducerea nu poate fi nici literală, nici pur liberă, ci trebuie să urmeze o „fidelitate creativă”, capabilă să reproducă experiența estetică și cognitivă a originalului.

Prin studiul pronumelor, al construcțiilor modale, al câmpurilor semantice și al elementelor pragmatice implicite, am demonstrat că traducerea fragmentelor cioraniene presupune o înțelegere fină a discursului ca proces interactiv, în care autorul, prin forme aparent impersonale, stabilește un dialog profund cu cititorul. Astfel, pronumele „nous”, de exemplu, devine un vector al solidarității, dar și al anonimatului colectiv, un mijloc prin care Cioran transformă meditația individuală într-un gest de comunicare universală. Totodată, utilizarea frecventă a modurilor impersonal–obligative („il faut que”) sugerează un ethos existențial dominat de constrângere, interiorizare și asumare, pe care traducătorul trebuie să-l transpună nu doar lingvistic, ci și stilistic și tonal.

În final, putem afirma că discursul fragmentat cioranian reprezintă un adevărat laborator traductologic, în care converg multiple dimensiuni ale limbajului: estetice, logice, afective, existențiale și interacționale. Traducerea unui astfel de discurs nu poate fi redusă la echivalențe lexicale sau gramaticale, ci trebuie concepută ca o reconstrucție culturală și discursivă, care implică o profundă înțelegere a sensului global și a nuanțelor intime ale textului. Traducătorul devine, astfel, un co-autor al mesajului, un mediator între două lumi și, poate, un confident tăcut al acelui „nous” cioranian, în care fiecare cititor este chemat să se regăsească.

Referințe bibliografice:

1. DUCROT, O. Analyse de textes et linguistique de l’énonciation. În: *Les mots du discours*. Paris: Les Éditions de Minuit, 1980, p. 7–56. ISBN (volum): 978-2-7073-0221-2.
2. KRISTEVA, J. *Problemele structurii textului*. Bucureşti: Editura Ştiinţifică, 1968. 304 p. ISBN: ediţie apărută fără ISBN sau ISSN.
3. KRISTEVA, J. *Sémeïotiké. Recherches pour une sémanalyse*. Paris: Seuil, 1969. 345 p. ISBN 978-2-02-002884-3.
4. KRISTEVA, J.; MILNER, J.-C.; RUWET, N. *Langue. Discours. Société*. Paris: Seuil, 1975. 108 p. ISBN 978-2-02-004269-6.
5. DUCROT, O. *La raison des mots*. Paris: Les Éditions de Minuit, 1986. 312 p. ISBN 9782707308732.
6. KERBRAT-ORECCHIONI, C. *L’implicite*. Paris: Armand Colin, 1986. 520 p. ISBN 978-2-200-31066-4.

7. KERBRAT-ORECCHIONI, C. *Les interactions verbales*, Tome I. Paris: Armand Colin, 1990. 497 p. ISBN 978-2-200-37287-7.
8. TUŢESCU, M. *L'argumentation*. Bucureşti: Editura Universităţii din Bucureşti, 1998. 407 p. ISBN 973-575-301-6.
9. HINTIKKA, J. Logic, Language Games and Information. În: *Oxford Clarendon Press*. Oxford, 1973, p. 43–56. ISBN 978-0-19-824345-7.
10. TODOROV, Tz. *Symbolisme et interprétation*. Paris: Seuil, 1978. 458 p. ISBN 978-2-02-005043-1.
11. FAURE, G. Contribution à l'étude des apports du système prosodique à la structuration de l'énoncé en français moderne. În: *Actes du Xe Congrès International des Linguistes*. Bucarest, 1967, p. 1079–1089. ISBN: ediţie apărută fără ISBN sau ISSN.
12. ECO, U. *L'œuvre ouverte*. Paris: Éditions du Seuil, 1965. 315 p. ISBN 978-2-02-005327-2.
13. ECO, U. *Tratat de semiotică generală*. Bucureşti: Editura Ştiinţifică şi Enciclopedică, 1982. 260 p. ISBN: ediţie apărută fără ISBN.
14. ECO, U**.** Sémantique, pragmatique et sémiotique du texte littéraire. În: *Degrés*, nr. 49–50. Paris, 1987. ISSN 0770-2171.
15. ZILBERBERG, C. Alors, raconte ! În: *Actes sémiotiques*, nr. 30. Paris, 1981, p. 5–28. ISSN 0396-891X.
16. ROVENŢA-FRUMUŞANI, D. *Semiotica discursului ştiinţific*. Bucureşti: Editura Universităţii din Bucureşti, 1995. 254 p. ISBN 973-575-152-8.
17. ZAFIU, R. Analiză de text şi judecată de valoare. În: *Studii şi cercetări lingvistice*, nr. 2. Bucureşti, 1988, p. 113–117. ISSN 0564-3970.
18. IORDAN, I**.** *Limba literară*. Craiova: Editura Universitaria, 1997. 125 p. ISBN: ediţie apărută fără ISBN sau ISSN.
19. LADMIRAL, J.-R. De l'écriture aphoristique. În: Roukhomovsky, B. (ed.). *La question du fragment*. Paris: Nathan, 2000, p. 77–83. ISBN: ediţie apărută fără ISBN sau ISSN.
20. RASTIER, F. Systématique des isotopies. În: Greimas, A. J. (ed.). *Essais de sémiotique*. Paris, Larousse: 1972, p. 80–116. ISBN13: 9782030360026.
21. SUSINI-ANASTOPOULOS, F. *L'Écriture fragmentaire. Définitions et enjeux*. Paris: Presses Universitaires de France, 1997. 219 p. ISBN 978-2-13-048222-2.
22. MIHALI, C. Être dans le temps, être à temps. Cluj-Napoca, 2001. În: *Actes de l'Association Roumaine des Chercheurs Francophones en Sciences Humaines*, t. I, p. 69–81. ISBN indisponibil.ISBN 9737913124.
23. HEYDELS, R. *La pensée fragmentée. Discontinuité formelle et question du sens*. Bruxelles: Éditions de l'Université de Bruxelles, 1985. 349 p. ISBN 978-2-8004-0932-5.
24. GRANER, G**.** *Langages et épistémologie*. Paris: Klincksieck, 1979. 561 p. ISBN-13: 9782252020838.
25. FLORIAN, M. *Recesivitatea ca structură a lumii*. Bucureşti: Editura Ştiinţifică şi Enciclopedică, 1983. 420 p. ISBN 9738434211 pentru ediția apărută la Fundația Pro (2003), care este o republicare autorizată a lucrării originale.
26. NĂSTĂŞEL, E.; URSU, I. *Argumentul*. Bucureşti: Editura Academiei, 1980. 379 p. ISBN: ediţie apărută fără ISBN sau ISSN.
27. DUCROT, O. *Le dire et le dit*. Paris: Les Éditions de Minuit, 1984. 240 p. ISBN 978-2-7073-1003-3.
28. SPERBER, D**.** *Rudimente de retorică cognitivă*. Bucureşti: Editura Ştiinţifică, 1980. 432 p. ISBN: ediţie apărută fără ISBN sau ISSN.
29. STRAWSON, P. F. *LogicoLinguistic Papers*. Aldershot / Burlington, VT: Ashgate, 2004. 193 p. ISBN13: 9780754637257.
30. KINTSCH, W.; VAN DIJK, T. Comment on se rappelle le ton résumé des histoires. În: *Langages*, nr. 40. Paris, 1976, p. 99–132. ISSN 0458-726X.
31. ROUKHOMOVSKY, B.; VAN DELFT, L. La question du fragment. În: *Dix-septième siècle*, nr. 22. Paris, 1999, p. 157–167. ISSN 0012-4273.
32. ROUKHOMOVSKY, B. *Lire les formes brèves*. Paris: Armand Colin, 2001. 150 p. ISBN 978-2-200-25206-3.

TEXTE PENTRU CORPUS:

33. CIORAN, E. *Syllogismes de l'amertume*. Paris: Gallimard, 1970, 130 p. ISBN 9782070274721 (ed.).

34. CIORAN, E. *Silogismele amărăciunii*. București: Editura Tineretului / Editura Humanitas, 1962, 256 p. ISBN 9786067796384.
35. CIORAN, E. M. *Aveux et anathèmes*. Paris: Gallimard, 1986/1987. 145–160 p. ISBN 2070708306 / ISBN13: 9782070708307.
36. CIORAN, E. M. *Mărturisiri şi anateme*. București: Humanitas, 2012. 192 p. ISBN 9789735036065
37. CIORAN, E. *Sur les cimes du désespoir*. Paris : Gallimard, 1995, 186 p. ISBN 2-07-073080-5.
38. CIORAN, E. *Pe culmile disperării*. București: Editura Humanitas, 2011, 345 p. ISBN 9789735021924.

Date despre autor:
Oxana CĂPĂŢÎNĂ, doctorandă, Școala Doctorală Științe Umaniste și ale Educației, Universitatea de Stat din Moldova.
ORCID: 0000-0002-8973-630X
E-mail: oxanacapatina@yahoo.fr

Prezentat: 26. 09. 2025